

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 10 april – 12:30 uur d.d. 11 april

5.1.2e

Directie Communicatie VWS | Input voor de interdepartementale omgevingsanalyse

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders besmet en/of geïsoleerd Zorgpersoneel in de 'frontlinie' Personeel dat besmet dreigt te worden op hun werk Eenzame ouderen 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Nederlandse fabrikanten van beschermingsmiddelen 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek dat zich (o.a. op sociale media) zorgen maakt Politici Privacy -en ICT-experts

Samenvatting

- Niet één verhaal staat centraal in de media vandaag. Uiteraard gaat aandacht uit naar het vrije paasweekende en de vraag of 'mensen zich zullen gedragen'. Maar ook veel andere invalshoeken komen terug: de testcapaciteit; de inrichting van een toekomstige anderhalvemetersamenleving; de economische gevolgen van corona; de zorgen in de verpleeghuissector; de waarschuwing van de KNMG; de situatie in het buitenland; de verhoudingen in Europa na het gesloten steunpakket, en de app.
- Vooralsnog lijken er wat minder zorgen te leven over dit weekende. Hoewel er her en der verhalen naar buiten komen van groepsvorming en drukke plekken (zoals tuincentra), uiten media overall gezien de verwachting dat het goed zal gaan. Enerzijds door aankondigingen van handhavers hard op te zullen treden, maar anderzijds een groter besef van het belang van social distancing.
- Wel zal het langer vol moeten houden van de maatregelen tot verdere uitdagingen leiden, zeker wanneer de RIVM-cijfers positiever worden. Ook zorgen verhalen van landen die langzaam weer van het slot gaan voor druk op de regering om ook hier van het slot te gaan. Als laatste dienen de vele negatieve projecties op de economie ook als drukmiddel op de overheid om Nederland weer snel van het slot te halen.
- Nadat media sinds vorige week zich meer focussen op de periode ná 28 april (hoe ziet een anderhalvemetersamenleving eruit?), komen er meer verhalen die nóg verder weg in de toekomst kijken. Namelijk: naar de volgende uitbraak van een onbekend virus. Centrale vraag daarbij is: hoe kunnen we hier beter op zijn voorbereid? Onder meer viroloog en hoogleraar Jaap Goudsmit vindt dat er iets als een deltagcommissie infectiezieke moet komen om toekomstige uitbraken beter te kunnen managen.
- Voorzichtig worden er ook wat positieve punten genoemd van de huidige situatie: meer tijd voor rust en introspectie, aandacht voor het gezin, herwaardering van de natuur. Partijen zien de crisis ook als dé uitgelezen mogelijkheid de maatschappij fundamenteel anders in te richten: groener en rechtvaardiger.

Karakterisering berichtgeving

- Trouw opent op de voorpagina met de headline 'Groot deel nieuw aangeboorde testcapaciteit nog onbenut'. Volgens de krant wordt de maximale capaciteit van laboratoria nog lang niet benut, o.a. door een gebrek aan geschoold zorgpersoneel. Een ander knelpunt is het aantal mensen dat nu aanspraak maakt op een test -de richtlijn om getest te mogen worden is streng. Hoofdinspecteur Ronnie van Diemen zegt daarover tegen NRC dat de criteria van het testbeleid verbreed moet worden.
- In een reconstructie van de maand februari schrijft Volkskrant dat Nederland op 10 februari heeft meegeholpen om een vliegtuig vol mondkapjes, handschoenen, overalls en andere medische hulpmiddelen met een 'humanitaire vlucht' via Schiphol naar Wuhan te sturen.
- Telegraaf herhaalt op de voorpagina de waarschuwing van de KNMG en kopt: 'Arts trekt grens -geen hulp zonder mondkapjes'.
- In AD pleit V&VN-voorzitter Gerton Heyne voor een "herwaardering van zijn beroepsgroep" na de crisis.
- AD bericht ook over het onderzoek door vakbond Nu'91 waaruit zou blijken dat ruim 60 procent van de verpleegkundigen en verzorgenden aangeeft dat er niet actief wordt getest als er verdenkingen zijn van het virus bij zorgmedewerker. In de gehandicaptensector geeft 74 procent dit aan.
- Nieuwsuur doet verslag van een Brabants verpleeghuis waar onder zware omstandigheden wordt gewerkt. ActiZ-bestuurder Conny Helder maakt zich zorgen over het feit dat een kwart van het zorgpersoneel besmet lijkt met corona. "Daar waar we het hiervoor hadden over de IC-capaciteit, moeten we het nu hebben over de verpleegcapaciteit."

- Geschrokken reacties op social media op de beelden van de volle repatriëringsvlucht uit Kuala Lumpur die vanochtend op Schiphol is geland. Aan boord zaten Nederlanders die zijn opgehaald uit Nieuw Zeeland.
- Verder op social media enkele voorbeelden die mensen delen van drukte op straat, op de (snel)weg, of bij de burens. "Het lijkt wel een gewone zaterdag -alles stond vol", zo verwoord iemand het.
- Ergernis over anderen die zich niet aan de maatregelen houden, neemt toe. Ook onduidelijkheid over tegengestelde boodschappen. Enerzijds die van thuis blijven, anderzijds van bedrijven als tuincentra die aangeven open te zijn, mits iedereen voldoende afstand kan bewaren.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Identiteiten

- Media doen melding van het feit dat circa een kwart van alle 23.097 besmettingen in Nederland, 24 procent ervan in de zorg werkt.
- Negen gedetineerden en tbs'ers zijn positief getest. Dat blijkt uit een inventarisatie van RTL Boulevard en cijfers van J&V. Bij zeven anderen is het aannemelijk dat besmet zijn. Zij zijn in isolatie geplaatst
- China meldde zaterdag een stijging van het aantal nieuwe besmettingen met het coronavirus. De autoriteiten proberen een tweede golf van infecties met alle macht te voorkomen nu reisbeperkingen op de steden zijn opgeheven
- Er verschijnen persoonlijke verhalen van ouderen die de balans zoeken tussen thuisblijven en vereenzamen, en naar buiten gaan en risico lopen op besmetting. "Ik krijg constant van anderen mailtjes dat ze het zat zijn, dat alleen zijn. Dan ga ik erover nadenken en besef ik: ik ook. Mijn buurvrouw ligt nu zes weken in het ziekenhuis. Ik hoor geen water uit haar keukenkraan stromen. Ik hoor de keukenkastjes niet meer dichtgaan. Normaal zou ik het niet opmerken, nu wel", aldus een oudere man.

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Op de social kanalen van minister De Jonge komen zorg binnen over het tekort aan PBM. Ook heerst er onbegrip over het testbeleid. Zorgverleners geven aan dat zij niet getest (mogen) worden, vaak omdat werkgever het niet nodig vindt. Op Facebook delen zorgverleners hun persoonlijke verhaal over ziek zijn en niet getest worden.
- Ook op de kanalen van Minister Van Rijn komen zorgen binnen van de beschermingsmiddelen voor zorgpersoneel. Ook vragen waarom zorgpersoneel dat verkouden is, door moet werken.
- Op de corporate kanalen van VWS komen o.a. vragen binnen n.a.v. de situatie bij de Duitse grens. Mensen willen weten wat hieraan wordt gedaan nu Duitsers gewoon naar Nederland lijken te komen. Ook zijn mensen benieuwd naar de maatregelen voor het paasweekend, bijvoorbeeld tegen groepsvorming dit weekend. Zorgen zijn er over zorgpersoneel dat ontslag neemt vanwege een tekort aan beschermingsmiddelen.
- RIVM ziet op de social kanalen vooral verontwaardiging over het hoge de sterfte- en besmettingscijfer in verpleeghuizen. Men hekelt het gebrek aan beschermingsmiddelen voor personeel in de zorg. Vragen die aan het RIVM gesteld worden: 1) Hoe kun je de R0 berekenen als niet iedereen wordt getest? En uit welk onderzoek kwam het cijfer voor de R0? 2) Wat betekent het beperkt immuun worden na milde klachten voor de algehele groepsimmunitet en de te volgen strategie? 3) Waarom past het RIVM het advies niet t.a.v. mondkapjes dragen? Heeft de WHO ook gedaan.
- Vragen die binnenkomen bij Rijksoverheid gaan o.a. over de app. Mensen vragen zich af hoe de app verplicht zou kunnen zijn voor mensen die geen smartphone hebben.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- 10% van de 355 geteste zorgmedewerkers heeft antistoffen aangemaakt, zo maakt World Health Laboratories (Bunnik) vrijdag bekend. Het laboratorium roept deze mensen op zich te melden als plasmadonor.
- In het Erasmus MC heeft een coronapatiënt bloedplasma van geen genezen patiënt gekregen. Internist-infectioloog Bart Rijnders (Erasmus MC) hoopt over een paar maanden resultaat te hebben of het toedienen van bloedplasma helpt bij genezing.
- Ongeveer 70 procent van de patiënten die op de intensive care hebben gelegen, houdt daar langdurig fysieke, mentale of cognitieve klachten aan over. Dat blijkt uit de eerste bevindingen van een groot onderzoek dat sinds vorig jaar in zeven ziekenhuizen loopt.
- De Franse medicijnfabrikant Sanofi zegt 100 miljoen doses hydroxychloroquine te gaan doneren aan vijftig landen als bewezen is dat het effectief is tegen Covid-19. Welke landen dit zijn geeft Sanofi niet aan.

- Michelin gaat mondkapjes en maskers voor medisch personeel produceren. Michelin zegt grote hoeveelheden mondkapjes te gaan doneren aan zorgpersoneel in landen waar Michelin gevestigd is.
- Google en Apple gaan samenwerken tbv de ontwikkeling van apps om corona op te sporen.
- Trouw schrijft dat-Nederlandse laboratoria staan klaar om te testen maar de maximale capaciteit wordt nog lang niet benut. Een van de knelpunten is de inzet van geschoold zorgpersoneel. Een ander knelpunt is het aantal mensen dat nu aanspraak maakt op een test -de richtlijn om getest te mogen worden is streng.
- De grootste arbodienstverlener van Nederland, Human Capital Care, vraagt fikse bedragen voor het telefonisch opnemen van klachten en het doorverwijzen van zorgpersoneel voor een test op het coronavirus: 80 euro voor een telefonische intake van 5 minuten en 150 euro voor terugkoppeling en advisering indien iemand een test moet krijgen.

Buitenland

- Italië verlengt de landelijke lockdown tot 3 mei. Premier Giuseppe Conte maakte ook bekend dat sommige beperkingen worden versoepeld. Zo kunnen sommige winkels volgende week de deuren weer openen.

Sport

- De NOC*NSF onderzoekt of er financiële steun moet komen voor topsporters die door de coronacrisis in financiële problemen raken, omdat zij bijvoorbeeld zijn uitgesloten van bestaande regelingen.
- De clubs uit de eredivisie komen pas met nieuws over hoe om te gaan met gekochte tickets en seizoenkaarten als er meer bekend is over het uitspelen van de competities. Dat zal op zijn vroegst eind april zijn, laat de Eredivisie CV weten.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- Medewerkers van de IC en SEH van het Bravis ziekenhuis (Bergen op Zoom en Roosendaal) plakken portretfoto's van zichzelf op hun beschermende kleding om er wat herkenbaarder uit te zien voor hun patiënten.
- In een zorgwoning voor verstandelijk gehandicapten Middin in Den Haag blijft personeel er slapen nadat er corona op de groep is uitgebroken. Een zorgverlener slaapt op een matras op de grond in de woonkamer; iemand anders heeft zijn camper geparkeerd voor de deur om 24/7 beschikbaar te zijn. De verwachting is dat na het paasweekend het normale regime weer kan beginnen.
- Huisartsen zien dat ouderen massaal hun plek op de IC opgeven voor een ander, mochten ze ernstig ziek worden van het coronavirus. Zo ook de 85-jarige Corrie Jongepier uit Zoetermeer. Ze is nog zo fit als een hoentje, maar als ze corona krijgt, staat ze haar plek liever af aan een ander. "Dan loop ik liever het water in en sterf ik aan onderkoeling".
- Mensen zien veel oproepen vanuit gemeente, veiligheidsregio's, politie en andere handhavers om dit paasweekeinde thuis te blijven en niet de traditionele paasactiviteiten te ondernemen. De Nijmeegse burgemeester en voorzitter van het Veiligheidsberaad van burgemeester Hubert Bruls verwoordt het simpel: "Geen meubelboulevards, geen tuincentrum, geen tochtjes. Zoek elkaar niet op, blijf thuis."

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffen en betrokken?

- Allerlei bedrijven nemen maatregelen die inspelen op anderhalve meter afstand kunnen nemen van elkaar.
- De cultuursector denkt na over de manier waarop bijeenkomsten in de toekomst kunnen worden gehouden.

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- Verschillende verhalen van noodzakelijk ingrijpen door handhavers vanwege drukte op gebruikelijke 'hangplekken' (sportvelden, skateparken, speelveldjes). Zo sloot de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland diverse van deze plakken omdat waarschuwingen van handhavers en politie niet hielpen
- Verder op social media enkele voorbeelden die mensen delen van drukte op straat, op de weg, of bij de bureaus. "Het lijkt wel een gewone zaterdag -alles stond vol", zo verwoordt iemand het.
- Ergernis over anderen die zich niet aan de maatregelen houden, neemt toe. Ook onduidelijkheid over tegengestelde boodschappen. Enerzijds die van thuis blijven, anderzijds van bedrijven als tuincentra die aangeven open te zijn, mits iedereen voldoende afstand bewaart.

Betekenisgeving

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- ActiZ-bestuurder Conny Helder in Nieuwsuur over de situatie in de verpleeghuizen: "Ik zou dolgraag twee weken aan voorraad hebben aan beschermingsmiddelen. Realiteit is echter dat we net twee dagen voorraad hebben. Niet verantwoord, maar tot nu toe kunnen we het nog met elkaar uitzingen."
- Er wordt gelogen over het aantal doden, er zijn niet genoeg beschermingsmiddelen en de coronarichtlijnen worden niet nageleefd. Dat vertellen twee medewerkers van verzorgingshuis De Leeuwenhoek. "Er is een tekort aan personeel. Elke dag worden via Zorgwerk diensten ingevuld. De communicatie is slecht, de overdrachten zijn slecht en de juiste veiligheidsmaatregelen worden niet getroffen."

Kwart van de coronapatiënten werkt in de zorg

- ActiZ-bestuurder Conny Helder maakt zich zorgen over het feit dat een kwart van het zorgpersoneel besmet lijkt met corona. "Daar waar we het hiervoor hadden over de IC-capaciteit, moeten we het nu hebben over de verpleegcapaciteit. Met deze getallen [uit het onderzoek] maak ik mee zorgen om de continuïteit. We zullen de reservepools die we hebben, moeten aanspreken."
- Andreas Voss: "Het moet absoluut veranderen dat zorgmedewerkers die alleen een kleine verkoudheid hebben naar het werk gaan -omdat ze weten dat er handjes te kort zijn – maar dat is nu op dit moment ongepast." [N.a.v. het onderzoek dat 25 procent van het zorgpersoneel besmet is.]
- Wim Martens, bestuurder van zorginstelling WZU Veluwe, is gefrustreerd. "Wij lopen tegen muren aan, tegen een enorme bureaucratie. Wij hebben kwetsbare patiënten en we maken ons ernstig zorgen over de veiligheid van onze medewerkers." Martens maakt zich de meeste zorgen over de fase die nog komen gaat. Zijn personeel staat onder grote druk, moet emotioneel zware afwegingen maken. Hij verwacht een golf van burnouts door stress na de crisis. "Die medewerkers hebben thuis ook nog kinderen die ze les moeten geven, partners die ze moeten beschermen. En sommigen doen ook mantelzorgtaken voor burens of familieleden."

App

- Volgens NRC is de vraag niet óf smartphones van burgers ingezet gaan worden om corona in te dammen, maar hóé. Grootste dilemma daarbij: verplichting of niet. De fundamentele vraag waar de overheid antwoord op moet geven is: Welke grondrechten wegen zwaarder? Het recht op privacy en vrijheid, of het recht op gezondheid en veiligheid?
- Wolfgang Ebbers (bijzonder hoogleraar ICT): "We moeten deze technologie niet op goed geluk met een grote klap in onze samenleving loslaten. Daarom stel ik voor om in de testfase niet alleen te kijken naar het privacyvraagstuk, maar minstens ook naar het gebruiksvraagstuk. Welke maatregelen maken het gebruik van de apps zo interessant mogelijk, daarbij wel rekening houdend met mensen die geen smartphone kunnen of willen gebruiken? En mocht uit de testfase komen dat het te weinig of niets oplevert, of als na meerdere maanden blijkt dat we ook mét die apps het virus niet aankunnen, dan stoppen we er weer mee. Maar dan hebben we het in ieder geval geprobeerd."
- Voorzitter van Stichting Privacy First Bas Filippini: "Wij zijn fel tegen iedere surveillance-app en al zeker niet een die het medisch beroepsgeheim ondermijnt. Een mobiel EPD waarin iedere burger een potentiële verdachte is en tevens en masse alle bewegingen worden nagegaan, levert in onze ogen schijnverdenkingen en -zekerheden op, verdachtmakingen, stigmatisering en zelfcensuur. Dit vormt een enorme inbreuk op ieders bewegingsvrijheid, om nog maar niet te spreken van datalekken en hacking. Tevens zal het niet bij deze app blijven: er zijn meer (toekomstige) ziekten en gedrag in kaart te brengen. De historie leert dat dit soort maatregelen nooit wordt teruggedraaid en alleen maar wordt uitgebreid."

Betere voorbereiding nodig voor toekomstige virusuitbraken

- Hoogleraar publieke gezondheid Guus Schrijvers vindt dat ondanks het fijnmazige, bovengemiddeld scorende zorgsysteem Nederland op alle fronten heeft gefaald. "Bij de griepepidemie van 2017 en 2018 was het kantje boord met het aantal beschikbare bedden in ziekenhuizen. Tot actie om daarop te anticiperen heeft het niet geleid."
- Jaap Goudsmit, viroloog en hoogleraar aan de Harvard Chan School of Public Health te Boston (en nauw betrokken bij eerdere epidemies als aids, Sars en Mers) heeft gemerkt hoe snel de urgentie weer wegzakt als een virus eenmaal is bedwongen. Alle pandemie-plannen die de afgelopen tien jaar zijn gemaakt, hebben onvoldoende prioriteit gekregen. Goudsmit: "Daardoor hebben we nu geen back-upsysteem om efficiënt te testen wie besmet is en wie het virus al heeft gehad en eventueel immuniteit opbouwt. Waar de brandhaarden zijn." Goudsmit's voorstel: breng verschillende disciplines bij elkaar en bouw een infrastructuur die bij wijze van spreken op de waakvlam staat, met de mogelijkheid het vuur onmiddellijk hoger te draaien als de omstandigheden daarom vragen.

- Oud-topambtenaar Wim Kuijken nu voorzitter van de raad van commissarissen bij DNB en voorzitter van de raad van toezicht van het Amsterdam UMC is positief: "Wat we nu nodig hebben is een is een Regeringscommissaris infectieziekten. Dit vraagstuk kun je niet aan zorgsector overlaten. Er is iemand nodig die net als de Deltacommissaris boven de partijen staat en met alle relevante organisaties samenwerking op gang brengt, met het doel te voorkomen dat het nog een keer zo fout gaat. Hij opereert min of meer in de luwte, maar met bevoegdheden."

Sport

- Gezondheid staat boven alles. Dat is de belangrijkste boodschap van FIFA-voorzitter Gianni Infantino van in een videoboodschap aan alle 211 aangesloten bonden. "Het zou meer dan onverantwoord zijn om competities te hervatten als de zaken niet voor 100 procent veilig zijn."
- De topsport is in financiële crisis door corona. Inkomsten drogen op, sponsors haken af. Nederlandse grootverdieners in toonaangevende mondiale sporten moeten al fors inleveren. En dit is pas het begin, voorspelt Volkskrant.

Oproepen en waarschuwing

- Volgens V&VN-voorzitter Gerton Heyne is applaus mooi, maar zijn voldoende mondkapjes en een betere positie voor verpleegkundigen belangrijker. Tegelijk noemt hij het logisch dat er na de coronacrisis een herwaardering volgt van zijn beroepsgroep. "Onze aanwezigheid is te lang als vanzelfsprekend beschouwd." De V&VN vraagt betere werkomstandigheden en meer zeggenschap in ziekenhuizen en zorginstellingen. "En ja, dat applaus mag ook financieel tot uiting komen. Daarover moeten de werkgevers met de vakbonden in gesprek."
- De KNMG stelt dat dokters en andere hulpverleners zouden moeten weigeren zorg te verlenen aan (vermoedelijke) coronapatiënten als zij niet beschikken over voldoende beschermingsmiddelen. "De KNMG vindt, na weging van de wet, de artseneed en de KNMG-gedragsregels, dat dit niet van artsen en andere hulpverleners gevraagd en verwacht kan worden."
- De Nederlandse Vereniging van Spoedeisende Hulpartsen stelt dat er veel minder kinderen op de SEH binnenkomen, maar maken zich zorgen om de groep kinderen die in een onveilige thuissituatie verkeert. De NVSHA roept gezinnen die vastlopen en problemen hebben op om hulp te zoeken, bijvoorbeeld door naar de huisarts te gaan of alsnog de gang naar de spoedeisende hulp te maken.
- Een miljoen werknemers in uiteenlopende beroepen lopen op hun werk de kans besmet te raken met het nieuwe coronavirus. Dat stelt de FNV na een rondgang langs verschillende sectoren, zoals de luchtvaart, distributiecentra en de schoonmaakbranche. Veel mensen werken volgens de vakbond toch nog buitenshuis, omdat het niet anders kan. Maar op veel plekken gaat het 1,5 m afstand houden niet goed, of zelfs slecht, zegt FNV-vicevoorzitter Kitty Jong. "Een onacceptabele situatie."
- Een groep van 170 wetenschappers pleit in een manifest in Trouw ervoor de samenleving radicaal om te gooien. Volgens de wetenschappers is de huidige, neoliberale economie deels debet aan de coronacrisis, omdat die vooral uitgaat van groei. "Zo zijn we onder meer getuige van grote bedrijven die de hand ophouden op het moment dat de vraag naar hun goederen en diensten ook maar even wegvalt, preciaire banen die verloren gaan en een toenemende druk op gezondheidssystemen die sowieso al onder grote druk stonden." De academici stellen voor om in de toekomst meer te investeren in de publieke sector, schone energie, onderwijs en zorg. Ook moeten er kortere werkweken komen en een basisinkomen. Verder pleiten ze voor een overgang naar kringlooplandbouw en vermindering van consumptie en reizen. Daarnaast moeten schulden van werknemers, zzp'ers, mkb'ers en ontwikkelingslanden worden kwijtgescholden.

Wat is de 'taal van de straat'?

- Uitspraken van mensen die ook voordelen zien van deze lockdown. Enkele uitspraken uit Telegraafs Stelling van de Dag: "Alles kan nu rustiger aan. Er is geen haast meer."; "In de supermarkt valt mij op dat de mensen minder gestrest zijn en iedereen rustig zijn beurt afwacht."; "Je merkt nu hoe haastig we altijd hebben geleefd. Overvolle agenda's. We hebben meer tijd voor elkaar. We hebben een groot gezin en onze kids raken nu ingespeeld op elkaar. Dat is fijn voor de toekomst."